

ZAPISKI.

SLOVSTVO.

Aleš Ušeničnik: *Uvod v filozofijo*. I. zvezek. Spoznavno-kritični del. Ljubljana, 1921. Str. XII + 504.

Hvalevredno je, da filozof kaže skromnost že v naslovu svojih del. Filozofom že od nekdaj lepo pristaja skromnost, kakor je skromen že naziv »filozofija«, ki pomenja ljubezen do modrosti, a ne modrost samo. Skromnost pa ne sme iti predaleč, da ne pride v nasprotje z resnico. Tako se nam zdi, da je naslov najnovejše A. Ušeničnikove knjige preskromen. Knjiga obsega več kakor izraža naslov; to namreč ni samo uvod v filozofijo, marveč velik del filozofije same. Obširni prvi zvezek, ki je pred nami, obsega filozofijo o zanesljivosti in resničnosti spoznavanja, torej kritiko spoznanja (noetiko) z mnogimi vprašanji iz logike in psihologije. Pisatelj napoveduje v uvodu še drugi zvezek, ki bo obsegal metafiziko.

V predgovoru čitamo, da se pisatelj že trideset let bavi s problemom izvestnosti (gotovosti, zanesljivosti) našega spoznanja. Da knjigi se res tudi pozna, da je delo zrelega filozofa, ki je takorekoč celo svoje življenje razmišljal o najtežjih problemih. To se pozna v slogu, ki je na mnogih mestih jako topel, a jasen, umerjen, preprost, brez afektiranega umetničenja. Z veliko umerjenostjo in objektivnostjo išče pisatelj varne poti skozi vrste mnogih nejasnih in enostranskih filozofskih sistemov.

A. Ušeničnik nam je bil že prej znan po bistroumnosti in samostojnosti. V pričujoči knjigi se to posebno kaže v najtežjih osnovnih problemih. Na izviren način se rešuje problem o prvi izvestnosti in o prvi podlagi za kritično preiskavo o objektivnosti in zanesljivosti našega spoznanja

(str. 71—95). Prva trdna točka spoznavanja mu je bivanje mislečega subjekta (jaz); to dejstvo nam je neposredno razvidno po intuiciji, po samoopazovanju (introspekciji). Na to misel so zadeli že drugi filozofi, a doslej se ta ideja še ni tako metodično uporabljala. Jako bistroumno razpravlja pisatelj o drugem težkem osnovnem problemu, namreč o objektivnosti splošnih pojmov (str. 186—206). Zdrave misli Aristotelove in tomistične filozofije se lepo združujejo in izpopolnjujejo z modernimi pridobitvami. Razglabljanje o tretjem osnovnem problemu, o teoriji (umskega) spoznanja (str. 321—361) se istotako odlikuje po samostojnosti in treznosti; preporno vprašanja so trezno ločena od zanesljivih rezultatov. Kakor v teh problemih, tako je pisatelj tudi v ostalih poglavjih moder vodnik skozi težke probleme raznih filozofskih sistemov.

»V vsem delu sem se oziral posebno na nauk sv. Tomaža Akvinskega, najbolj radi slušateljev teologije, pa tudi zato, da bi filozofijo sv. Tomaža bolje spoznali. Sveti Tomaž je svetoven pojav in njegova filozofija je vsaj po svojih vodilnih idejah najčistejši izraz večne, občečloveške filozofije.« Tako piše A. U. v predgovoru. Vendar ne sledi slepo Tomažu Akvinskemu in njegovi šoli, ampak kaže veliko samostojnosti. Ne bi škodilo, če bi se ta samostojnost še bolj očitno in metodično pokazala. Takim, ki imajo predsodke proti tomistični filozofiji, bi bolj imponiralo, če bi se še jasneje videlo, da moderni učenci Tomaža Akvinskega samostojno presojajo moderne probleme. Treba je paziti, da poudarjanje Akvinove bistroumnosti in večne vrednosti vodilnih idej njegove filozofije ne naredi vtiska, kakor da bi bil Akvinec po mnenju novoskolastikov res že zadostno in meto-

dično rešil vse moderne probleme. Tomaž Akvinec je bil tako velik, da lahko prenese kritiko. In take kritike nekoliko pogršamo v Ušeničnikovi knjigi. Naj bi se bolj poudarjal in še jasneje pokazal napredek in samostojnost mnogih novoskolastikov — in ne nazadnje A. Ušeničnika. S tem bi se pomnožila vrednost pričujoče knjige, pa tudi filozofija Tomaža Akvinskega ne bi nič izgubila, marveč še pridobila.

S tem mislimo povedati, da naj pisatelj ne bo preveč skromen v metodi in v izražanju. S preveliko skromnostjo in neodločnostjo se resnici ne koristi. Morebiti je ta skromnost nekoliko kriva, da nekaferi nasprotniki novoskolastične filozofije Ušeničnikovo knjigo smatrajo samo za nesamostojno obnavljanje tomizma in da F. Veber (Njiva 1921, str. 461) Ušeničniku podtika celo take tomistične ideje, ki jih A. U. izrečno odklanja in označuje kot preporna vprašanja (n. pr. str. 284.—260.). Z neko samostojnejšo gesto in z večjo samosvestjo bi tudi moč Ušeničnikovih dokazov postala bolj učinkovita in njegova metoda bi bila še preglednejša in jasnejša.

A. Ušeničnikova knjiga spada med najboljše dela jugoslovanske znanosti. Ni dvoma, da je on naš najboljši filozof. Naše opazke nikakor ne zmanjšujejo vrednosti njegovega dela, ampak samo opozarjajo, kako bi se dali taki uspehi še bolj uveljaviti. Znano je, da se A. Ušeničnik ne odlikuje samo kot filozof, ampak tudi kot izvrsten stilist. Njegov jasni znanstveni slog, preciznost in bogastvo njegovega izražanja bi marsikomu lahko služilo za vzor. Terminologija je splošno zelo dobra. Izobraženci bodo Ušeničnikovo filozofijo proučevali z velikim pridom.

Dr. N.

Shakespeare: Macbeth. Prevel Oton Župančič. Izdala Tiskovna Zadruga, natisnila Delniška tiskarna v Ljubljani, 1921.

Globok je Shakespeare v Macbethu: v pojmovanju umetnosti in v pojmovanju življenja. Bogastvo vsebine, psihološko poglobljene (največ monologov!), kar vre iz najmanjšega obsega te Shakespearejeve tragedije. A omejitev baš prispeva, da zveni poezija tega dela jedrnat, sočno-

živo in globoko — zato včasih celo nejasno. Strast častihlepja nam razgrinja umetnik v tem umotvoru, od njenega početka do katastrofe, da polaže »čednosti njene prave znake, grehu resnično podobo, stoletju in času njunega bitja obleko«. — Zelo primerno, da je Oton Župančič baš v tem času izvršil to trudapolno delo in utrl najkrajšo pot do umevanja in uživanja tragedije umetnika, ki je tudi iskal in našel: Ripeness is all.

Uvod in opazke je sestavil dr. Jakob Kelemina. Na str. 5. samo našteje vrline bi morale neprimerno več povedati kakor le datum nastanka. Posamezni odstavki uvoda (n. pr. o veščah na str. 9. itd.) bi bili jasnejši in izdatnejši, če bi se pisatelj oklenil ene ideje in to dobro razvil, druge pa podredil ali izpustil. Tragično čustvo ni zadosti opredeljeno z besedami (»je mišljeno kot redna osebna reakcija na gotove dožitke«). Na katere? Baš to je zanj bistveno! Zgodovinski podstavki drame bi bili lahko s p r e d a j navedeni. Po mojem so prejedrnati in na razširjenem obsegu bi pisatelj poleg večje umljivosti lahko še kaj več povedal. — Izgovarjava imen je točno, zmerno-natančno in res spretno označena. Pri Siwardu bi pisatelj lahko navedel še bolj navaden izgovor (siwerd). Istotam moli tiskovna pomoč Forzes m. Forres, v op. 1. Malkin = Mary ne Many, v op. 14. with m. with, v op. 5. (II) št. 52 m. str. 52. Opazke je pri novi izdaji na vsak način treba pregledati. Vse brezpomembno naj izpade, zato pa naj pisatelj dostavi, kar je res potrebno, bodisi da tiči vzrok nerazumevanja že v originalu, bodisi da šele v prevodu ali v nezadostni tozadevni izobrazbi pretežnega dela čitateljev.

I. dej. — Pojasnilo v prvih dveh opazkah bi bilo jasneje izraženo v eni sami, seve primerno zaokroženi. Mesto manj potrebne druge polovice op. 1. naj bi sledila upravičena op. k v. 3. in 4. (thrušć in trušč, lostand won). M. in D. sta oba vnuka kralja Malcolma ne Duncana (op. 7.). Škotski tan (thane) op. 10.) = angl. baronu, prim. V, 8, 62. Umesten bi bil namigljaj na anahronizma kanon in tolor; prav tako tudi op., da se je prevajavec odločil za Malone-ovo konjekturo hail m.